

Łukasz Jastrząb

Spuścizna Ludwika Gomolca (1914-1996) w zbiorach Biblioteki Kórnickiej

Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej 31, 209-212

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPUŚCIZNA LUDWIKA GOMOLCA (1914–1996) W ZBIORACH BIBLIOTEKI KÓRNICKIEJ

Ludwik Gomolec, znany i ceniony regionalista wielkopolski, urodził się 25 sierpnia 1914 roku w Bottrop w Westfalii. Był synem nauczyciela ze Śląska Pawła Gomolca i Apolonii z domu Bachman pochodzącej z Czerlejna. W 1936 roku ukończył Gimnazjum Humanistyczne w Środzie Wielkopolskiej, zaraz po maturze podjął studia historyczno-geograficzne na Uniwersytecie Poznańskim, przerwane przez wojnę. Walczył w kampanii wrześniowej w Armii „Poznań”, następnie w polskim i francuskim ruchu oporu, był więziony w niemieckich obozach jenieckich. Po wojnie był nauczycielem w Liceum Pedagogicznym w Poznaniu, długoletnim kierownikiem Zaocznego Studium Nauczycielskiego, wykładowcą akademickim. Stał się wybitnym działaczem Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, był prezesem Zarządu Okręgu PTTK, w latach 1966–1989 członkiem Okręgowej potem Wojewódzkiej Komisji Krajoznawczej, przewodniczącym Klubu Regionalistów przy Wielkopolskim Towarzystwie Kulturalnym. Jego pasją była regionalistyka, ze szczególnym umiłowaniem historii ziemi średzkiej. Skrupulatnie zbierał informacje, relacje, wspomnienia, pamiątki, fotografie. Efektem jego żmudnej, benedyktyńskiej pracy było kilkaset opracowań – monografii, syntez, przyczynków, artykułów, komunikatów, katalogów, zbiorów wspomnień¹. Wygłaszał wiele prelekcji, organizował wycieczki krajoznaw-

¹ Wybór: *Działania dywersyjno-partyzanckie na terenie Wielkopolski podczas okupacji hitlerowskiej 1939–1945* (1962); *Dzieje miasta Śmigła* (1960); *Fort VII, hitlerowskie miejsce kaźni* (1963); *Kłeczko pow. Gniezno – miejsce masowych zbrodni hitlerowskich* (1974); *Kórnik i Bnin w walkach o wolność w latach 1794–1945* (red. 1976); *Na froncie północnym powstania wielkopolskiego 1918–1919. Wspomnienia* (red. 1973); *Nadnotecki gród piastowski Ujście. Jednodniówka w 550 rocznicę założenia miasta 1413–1963* (1963); *Obrona cywilna Kłecka w 1939 roku* (1966); *Powstanie wielkopolskie 1918–1919* (1956, 1957); *Strajki szkolne w Poznańskim w latach 1901–1907* (1956); *Szamotuły, gród Halszki* (1956); *Terror hitlerowski w Wielkopolsce 1939–1945* (1962); *W obronie mowy ojców* (1986); *Walka dziatwy o język polski w szkole pruskiej 1883–1907* (1966); *We Wrześni przed sześćdziesięciu laty 1901–1961* (1961); *Wielkopolanie w tajnym nauczaniu 1939–1945. Wspomnienia nauczycieli* (red. 1994); *Wyzwolenie Wielkopolski i Poznania 1945 r. Jednodniówka z okazji 14 rocznicy* (1959); *Z lat walki powiatu poznańskiego 1918–1945. W XX-lecie PPR* (1962); *Ziemia średzka* (1935); *Ziemia*

cze, konkursy itp. Zmarł 3 sierpnia 1996 roku w Szamotułach, został pochowany w Środzie Wielkopolskiej.

Był odznaczony m.in.: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Srebrnym Krzyżem Zasługi, tytułem Zasłużonego Nauczyciela PRL, Medalem „Za udział w wojnie obronnej 1939”, Srebrnym Medalem „Za Zasługi dla Obronności Kraju”, Krzyżem Walecznych, Złotą Odznaką Zasłużonego Działacza Turystyki, Złotą Honorową Odznaką PTTK, Złotą Odznaką Działacza Kultury, Honorową Odznaką Miasta Poznania, Odznaką „Zasłużony dla Województwa Poznańskiego”. Pośmiertnie otrzymał w 2013 roku nagrodę honorową Dobosza Powstania Wielkopolskiego².

Ludwik Gomolec przez lata zgromadził imponujący zbiór materiałów³ dotyczących głównie historii Wielkopolski XIX–XX wieku, ale również dokumentów staropolskich, rękopiśmiennych, od XVI do XVIII wieku. Zbiór ten był znany historykom, odnotowany został w oficjalnym informatorze o materiałach archiwalnych Poznania i Wielkopolski⁴. Spora część przechowywana była w Archiwum Komisji Historycznej Związku Bojowników o Wolność i Demokrację⁵ w Poznaniu⁶. Część tego zbioru trafiła do Biblioteki Kórnickiej w latach 1975–1976. Trzonem był unikatowy, na czasy nam współczesne, zbiór prac dyplomowych i zaliczeniowych pisanych przez słuchaczy Studium Nauczycielskiego w Poznaniu. Wyjątkowość tych opracowań wynika z tego, że oparte były na materiałach regionalnych, na relacjach żyjących jeszcze świadków wydarzeń z czasów zaborów, jak na przykład strajk dzieci wrzesińskich, powstanie wielkopolskie. Materiały te prawdopodobnie w większości nie są – z różnych przyczyn – już dostępne bądź nie istnieją. Prace te, dotyczące najczęściej historii miast, miasteczek czy wsi, z których pochodzili ich autorzy, pisano według schematu: „Moja miejscowość w powstaniu wielkopolskim”, „Moja miejscowość podczas okupacji” itp. To powoduje, że obraz tych wydarzeń jest zbudowany na źródłach pierwotnych, niepowielonych i w tym tkwi wartość tej kolekcji. W zbiorze tym, nazywanym zwyczajowo „materiałami Gomolca”, są również cenne pamiątki powstańców wielkopolskich. Całość zgromadzona jest w zakresie sygnatur BK 12119–12311.

średzka przed stu laty (1948); *Związek Nauczycielstwa Polskiego w Wielkopolsce 1920–1961. Opracowanie zbiorowe* (red. 1963).

² Bożenna Urbańska, *Dwie bolesne straty*, „Przegląd Wielkopolski” 1996, nr 1/2(33/34), s. 102–104; też: *O nazwach średzkich ulic*, „Średzki Kwartalnik Kulturalny” 2004, nr 3(27), s. 24–27.

³ Całość została najprawdopodobniej rozproszona i zdziesiątkowana, na pewno nie zachował się kompletny zbiór.

⁴ *Dzieje Poznania i województwa poznańskiego (w granicach z 1974 r.). Informator o materiałach archiwalnych*, t. II, red. Czesław Skopowski, Warszawa 1982, s. 754–769.

⁵ Obecnie Związek Kombatanów RP i Byłych Więźniów Politycznych.

⁶ Przy ul. Alfreda Lampego 10 – obecnie ul. Gwarna.

W 1995 roku Biblioteka Kórnicka zakupiła⁷ od Ludwika Gomolca jego spuściznę, która w części pokrywa się z archiwaliami wymienionymi w informatorze o materiałach archiwalnych z 1982 roku. Całość została spakowana w 7 paczek i umieszczona w magazynie bibliotecznym. Pierwszy raz materiały zostały przejrzane w 2009 roku przeze mnie w celu przeprowadzenia kwerendy na specjalną prośbę Bożenny Urbańskiej ze Średzkiego Towarzystwa Kulturalnego w Środzie Wielkopolskiej. W 2014 roku powierzono mi zadanie opracowania całości zbioru. Został on skatalogowany w zakresie sygnatur BK 14515–14520, których zawartość została pokrótce scharakteryzowana poniżej. Zbiór jest dokładnie zindeksowany według haseł geograficznych, osobowych i rzeczowych.

ZAWARTOŚĆ ZBIORU

BK 14515 – „Karty ewidencyjne miejsc pamięci narodowej” – jest to dokumentacja pomników, tablic, mogił, miejsc egzekucji z terenu Wielkopolski. Karty zawierają opis, mapkę z lokalizacją, relacje świadków, często fotografie. W wielu przypadkach uwieczniono obiekty, które już nie istnieją lub zostały przebudowane, co zwiększa wartość poznawczą tych materiałów. Znajdują się tam również różnorakie spisy i wykazy miejsc.

BK 14516 – wspomnienia, relacje i opracowania dotyczące historii Wielkopolski XIX i XX wieku – m.in. powstania wielkopolskiego, tajnego nauczania podczas II wojny światowej, pobytów w obozach jenieckich i koncentracyjnych, ruchu oporu, kampanii wrześniowej, powstania warszawskiego. Na uwagę zasługują ciekawe wspomnienia dotyczące organizacji obrony przeciwlotniczej w Kaliszu i Poznaniu we wrześniu 1939 roku, ankiety uczestników ruchu oporu i konspiracji oraz album z fotografiami z zabójstw sporządzony przez niemiecką policję kryminalną.

BK 14517 – opracowanie autorstwa Mariana Olszewskiego – „Lista strat biologicznych społeczeństwa polskiego na terenie Poznania w latach 1939–1945 sporządzona na podstawie aktów zgonu zarejestrowanych w Urzędzie Stanu Cywilnego Poznań Stare Miasto przez władze polskie i okupanta hitlerowskiego”. Jest to wykaz kilku tysięcy nazwisk Polaków zamordowanych przez okupanta niemieckiego w Domu Żołnierza w Poznaniu, Forcie VII i w więzieniu przy ul. Młyńskiej, poległych podczas walk o Poznań w 1945 roku czy w wyniku bombardowania miasta w 1939 oraz nalotów alianckich w 1941 i 1944 roku. Na podstawie tej listy Marian Olszewski napisał książkę *Straty i martyrologia ludności polskiej w Poznaniu 1939–1945* (Poznań 1973). Jest to cenny dokument, zawiera nigdzie nie publikowane wykazy ofiar II wojny światowej.

⁷ Akcesja 1524–1558 a 1995.

BK 14518 – materiały historyczne dotyczące Wielkopolski do początków XX wieku – m.in. reformacji, Wiosny Ludów, bambrów, strajku dzieci wrzesińskich; także kilkanaście opracowań Ludwika Gomolca, m.in. „Opis geograficzno-historyczny miasta Środy”, „Strajki szkolne w Poznańskim za czasów zaboru pruskiego” oraz oryginalna kronika szkoły podstawowej na Żegrzu w Poznaniu.

BK 14519 – fotografie historyczne (m.in. z niemieckich obozów jenieckich) i fotokopie m.in. zarządzeń władz okupacyjnych i gazetek konspiracyjnych; tu zwraca uwagę zbiór fotografii z obozu przesiedleńczego na Główniej w Poznaniu czy z budowy rurociągu wodnego z Orzechowa do Jarocina.

BK 14520 – korespondencja i dokumenty z XVII–XIX wieku. M.in. niezwykle cenne odpisy z archiwum Łąckich z Posadowa, akta wizytacyjne kościoła w Śmiglu z XVII wieku, bezcenna księga protokołów bractwa/cechu krawców ze Środy Wielkopolskiej z lat 1795–1803, korespondencja w sprawie powstańców styczniowych.